

УДК 159.9:355.5

Олександр Петрович КОВАЛЬЧУК,
заступник начальника кафедри суспільних наук
Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського (м. Київ),
кандидат психологічних наук

ЗАХОДИ І ВТРУЧАННЯ ДЛЯ ДОПОМОГИ ПРИ БОЙОВІЙ ПСИХІЧНІЙ ТРАВМІ

Вивчено систему психологічної допомоги військовослужбовцям. Визначено, що відновно-реабілітаційні заходи проводять за однією з трьох ліній надання допомоги: перша – в зоні тилового забезпечення військової частини, де відновно-реабілітаційні заходи проводять за участю психологів та штатного медичного персоналу; друга – лікувально-відновні табори (центри) із можливістю надання спеціалізованої допомоги відповідним оснащенням та фахівцями з подолання бойової психічної травми; третя – спеціалізовані відділення лікувальних установ, де неухильно дотримуються правил збереження військовослужбовця як повноцінного солдата, що повертається у стрій.

Професійна діяльність військовослужбовців відбувається в екстремальних умовах, які характеризуються високою інтенсивністю, напруженістю, швидкоплинністю, в тому числі можливістю виникнення небезпечних для життя обставин, що призводить до розвитку у військовослужбовців короточасних чи довготривалих психічних розладів. Психологічне відновлення (реабілітація) військовослужбовців за таких умов є важливим елементом забезпечення виконання ними професійної діяльності.

Система психологічного забезпечення військовослужбовців спрямована на підвищення якісних показників діяльності військовослужбовців через формування у них психічної стійкості та психологічної готовності до дій у бою, у складних і небезпечних умовах, в обстановці, яка різко змінюється, під час тривалого нервово-психологічного напруження, вироблення стійкості до явищ бойового стресу тощо.

Перша психологічна допомога, яку надають потерпілим, має такі цілі: запобігти погіршенню стану; зменшити рівень психологічного збудження; мобілізувати підтримку найбільш постраждалих військовослужбовців; відновити зв'язок з товаришами по службі, друзями, коханими і членами сім'ї; забезпечити інформування про ситуацію і стан потерпілого; інформувати потерпілого про можливі ризики.

З військовослужбовцями після участі у бойових діях проводять такі заходи: мобілізують підтримку для найбільш проблемних постраждалих;

припиняють психомоторне збудження; намагаються зменшити страх, тривогу і занепокоєння; надають інформацію про обстановку, стан підрозділу і самого військовослужбовця; забезпечують зв'язок із товаришами по службі, друзями, близькими і сім'єю; створюють у військовослужбовця обґрунтовану впевненість в отриманні адекватної кваліфікованої допомоги при бойовій психічній травмі; відновлюють нормальний сон, особисту гігієну та харчування; інформують про негативні наслідки самолікування з уживанням алкоголю і наркотичних засобів.

Відновно-реабілітаційні заходи проводять за однією з трьох ліній надання допомоги: перша – в зоні тилового забезпечення військової частини за участю штатного медичного персоналу. Завдяки високій мобільності курс відновлення триває від 24 до 72 год; друга – лікувально-відновні табори (центри) із можливістю надання спеціалізованої допомоги відповідним оснащенням та фахівцями з подолання бойової психічної травми; третя – спеціалізовані відділення лікувальних установ, де неухильно дотримуються правила збереження військовослужбовця як повноцінного бійця, що повертається у стрій, а не пацієнта клініки. Військовослужбовці, які проходять реабілітацію в лікувальних установах, утримують окремо від пацієнтів клініки, часто у спеціально обладнаних наметових таборах, де зберігаються базові елементи службових взаємин і можливість носіння військової форми одягу.

Заходи і втручання для допомоги при бойовій психічній травмі поділяють на дев'ять функціональних елементів: систематичні скринінг-обстеження бойових підрозділів для визначення структури й обсягу необхідної допомоги; консультивання і навчання командування та військовослужбовців способам підвищення стійкості до бойового стресу; невідкладні втручання і заходи після потенційно травмуючих подій; відновна підтримка для приведення боєготовності підрозділу до бажаного рівня; сортування військовослужбовців зі стресовими розладами і поведінковими порушеннями; стабілізація стану постраждалих із важкими проявами бойового стресу або поведінкових розладів для забезпечення їх безпеки, оцінювання потенціалу їх повернення до виконання службових обов'язків і підготовка до евакуації для госпітального етапу надання медичної допомоги; короткострокова реабілітація військовослужбовців із проявами бойового стресу або поведінкових розладів у польовому відновному центрі поруч з місцем основної дислокації тривалістю від 1 до 3 днів; лікування та супроводження військовослужбовців із поведінковими розладами за клінічними стандартами медичної допомоги з веденням історії хвороби; відновлення оптимального рівня працездатності військовослужбовців із

застосуванням працетерапії, фітнесу, психотерапії, спеціальних бойових тренінгів. Тривалість програми відновлення – 7 днів і більше. Програму проводять за місцем основної дислокації підрозділів.

Таким чином, психологічне відновлення військовослужбовців після участі в бойових діях є обов'язковою складовою заходів відновлення бойової готовності військових підрозділів. Психологічне відновлення військовослужбовців включає в себе регенерацію втрачених (порушених) функцій соціального та особистісного статусу військовослужбовців, відновлення фізичної та психологічної спроможності й готовності військовослужбовців вести бойові дії та зниження частоти та тяжкості наслідків перенесених бойових психічних травм у формі посттравматичних стресових станів. Психологічне відновлення військовослужбовців засновується на принципі партнерства, що передбачає залучення самих військовослужбовців до активної участі у відновлювальному процесі, та проводиться за однією з трьох ліній надання допомоги. Перспективними напрямками подальшого наукового пошуку є продовження роботи щодо формування сучасної концепції психологічної реабілітації військовослужбовців.

Список бібліографічних посилань

1. Ковальчук О. П. Проектування уявлень про професійне майбутнє у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції засобами психологічного супроводу. *Психологічні перспективи*. 2015. Вип. 26. С. 157–167.
2. Banner T. F. An Examination of the Lived Experiences of United States Military Veterans who have been Diagnosed with Psychological Injuries of War who have Utilized Equine Assisted Therapy. Dissertation. 2016. URL: http://digitalcommons.lsu.edu/gradschool_dissertations/1186 (дата звернення: 27.02.2019).
3. Combat and Operational Stress Control : Field Manual Headquarters No. 4-02.51 (8-51). Washington, DC : Department of the Army, 2006. July 6.
4. Renson S. Treating Veterans using Animal-Assisted Therapy: A Social Learning Theory. Based Proposal. Winona State University, 2010. P. 7.

Отримано 01.03.2019

